

Yiğitpaşa, Davut -Nagihan Çakır (2021). "Samsun Müzesi'nden Tunç Çağı'na ve Demir Çağı'na Tarihlenen Bir Grup Metal Silah". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. S. 9, s. 379-409.

SAMSUN MÜZESİ'NDEN TUNÇ ÇAĞI'NA VE DEMİR ÇAĞI'NA TARİHLENEN BİR GRUP METAL SİLAH¹ A GROUP OF METAL WEAPONS DATING BACK TO THE BRONZE AND IRON AGE AT THE SAMSUN MUSEUM

Doç. Dr. Davut YİĞİTPAŞA*
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
davut.yigitpasa@omu.edu.tr

Yüksek Lisans Öğr. Nagihan ÇAKIR*
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ckr.nagihan94@gmail.com

Öz

Orta Karadeniz bölgesinin önemli kentlerinden biri olan Samsun Müzesinde bulunan metal eserler bölgenin geçmişinin nasıl bir potansiyele sahip olduğunun en önemli göstergesidir. Makalede Samsun Müzesinde bulunan Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na kadar olan kronolojik sıra içerisinde metal silahlar incelenmiştir. Metal silahların kronolojik değerlendirilmesi yapılmış eserlerin ölçüleri, tanımları, benzerleri ve çizimlerinin bulunduğu bir katalog çalışması hazırlanmıştır. Bu silahlar hançer, mızrak ucu, balta ve ok ucu olmak üzere dört tipten oluşmaktadır. Hançerler, namlusu yaprak biçimli hançer, namlusu sırtlı hançer olmak üzere iki alt tipte, mızrak uçları, boğumlu mızrak uçları, üçgen yada yaprak gövdeli mızrak uçları, teber ağızlı mızrak uçları olmak üzere üç alt tipte, ok uçları ise kanatlı ok uçları ve iskit ok uçları olmak üzere iki alt tipte incelenmiştir. Bu formlar ise kendi içlerinde yer alan

¹Bilgi, belge, fotoğraf ve diğer dokümanlar üzerinde çalışma ve yayın izni veren Samsun Müze Müdür V.Sayın Uğur Terzioğlu'na uzmanlar Emine Yılmaz ve O.Alper Şirin'e teşekkür ederiz.

* ORCID: orcid.org/0000-0001-8821-5628

* ORCID: orcid.org/0000-0001-7082-111X

farklılıklara göre alt gruplarda incelenmiştir. Eserlerin tamamı müzeye satın alma, Samsun bölgesi kazıları (İkiztepe, Tekkeköy, Dündartepe) ve müsadere yoluyla kazandırılmıştır. Malzeme genel kapsamda değerlendirildiğinde, in-situ halde hiçbir silaha rastlanmamış, bu eserler müzeye satın alma yolu ile kazandırılmıştır. Eserlerin yapımında kullanılan malzemeler ve tipolojik özelliklerine bakıldığında, elde edilen veriler doğrultusunda silahların sahip oldukları formları, ne amaçla kullanıldıkları, Anadolu'da ve Karadeniz'de yer alan çağdaş kültür bölgelerinin birbirleriyle benzerlikleri üzerine yeni sonuçlar elde etmek amaçlanmıştır. Bunun sonucunda çalışılan malzemeler değerlendirilirken stil kritiği yapılmış, tipler ve bu form gruplarının, değişim ve etkileşimi belirleyici bir faktör olarak kullanılmıştır. Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ndeki Tunç ve Demir Çağı'na ait silahlar hakkında sonuca varılmaya çalışılmıştır. Varılan sonuç bizlere çalışılan malzemelerin Orta Karadeniz ve İç Anadolu kökenli olduğunu ve bu bölgelerde ki askeri gücün önemini kanıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Samsun, maden, metal, silah, hançer, mızrak ucu, balta, ok ucu.

Abstract

Metal artifact found the Samsun Museum one of the biggest cities of the Central Black Sea region are the most important indicator of the potential of the region's history This Study looks at a variety of metal weapons from the Bronze Age to the Iron Age the Samsun Museum in chronological order In addition a catalog that includes the measurements, descriptions equivalents and drawings of these metal weapons was laid out. The daggers into two subtypes daggers with a leaf shaped blade or with a spine. There ar three spearheads, knotty spearheads triangular or leaf shaped, and halberd with a wide curyed blade. Arrowheads are of two types winged and Scythian. These forms were examined in subgroups according to the differences within themselves The artifacts were brought to the museum through purchase excavations in the Samsun region (İkiztepe, Tekkeköy, and Dündartepe) and confiscation. The artifacts being evaluated in general, no weapons were found in- situ and, they werebrought to the museum by way of purchase. Looking ar the materials used to maket he artifacts and the typological featuresi the obiective of the current study was to obtain new results on the forms of the weapons, what they were used for, and the similarities between the contemporary cultural regions in Anatolia and the Black Sea in light of the data collected. Evaluating the materials a style critique was done and the types as well as the change and interaction of these form

groups were used a determining factor. Conclusions were drawn on the weapons that belong to the Bronze and Iron Age at the Samsun Museum of Archeology and Ethnography. The findings provide evidence that the artifacts come from the Central Black Sea and Central Anatolia by origin and about the importance of military power in these regions.

Keywords: Samsun, mine, metal, weapon, dagger, spearhead, axe, arrowhead.

Giriş

Paleolitik Dönem insanı madeni keşfetmiştir ancak madeni işleyebilmek ısı teknolojisi sayesinde Neolitik Dönem'de mümkün olmuştur. (Özer, 2020: 9). Neolitik Dönem (MÖ 8500'ler) yerleşimlerinde kullanıldığı kanıtlanan ısı- teknolojisi, yeniliklerin öncüsü olmuştur. Cevherden metal üretimi hemen gerçekleşmemiş olsa da yerleşimlerde bulunan malahit metal kullanımını göstermektedir (Fidan, 2015: 50). Hallan Çemi (Rosenberg, 1993: 129) Çayönü Tepesi'nde (Çambel, 1982: 24) ve Aşıklı Höyük (Esin, 1994: 14) de bulunan bakır minerali malahit de buna verilebilecek en iyi örneklerdendir. İnsanlık tarihinin en erken örneklerini oluşturan bu buluntular, metalin ilk kez Anadolu'da işlendiğini göstermektedir (Yalçın, 2016: 3).

Yüzyıllar boyunca Anadolu'da maden yatakları işletilmiştir (Atasoy, 2010: 52). Isı- teknolojisinin çanak-çömlek yapımından önce taş veya metalürjide kullanılması dikkat çekmektedir (Tekin, 2015: 19). MÖ 5000'lere gelindiğinde, metal ustaları metal ergitmeyi başarılı şekilde gerçekleştirmiştir (Şahin, 2004: 97). Metalin ergitilmeye başlanması ısının tamamen kontrol altına alındığını göstermektedir (Turan, 2009: 48).

Kalay ve bakırın oluşumundan ortaya çıkan tunç, Anadolu'da Kalkolitik Dönem sonunda karşımıza çıkmaktadır (Akurgal, 2005: 11). Tuncun kullanılmasıyla metal işçiliğinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bakır, Altın ve Gümüş gibi metallerde de gelişmeler gözlenmiştir (Saygılı, 2019: 13).

Karadeniz'de ise Tedigün Tepe, Azay Tepe, Elmaçlık Tepe, Aşağı Tepe, Kız Tepesi ve Hacıbaba Tepe gibi yerleşmeler bu dönemin önemli yerleşmeleri arasında yer alır. (Dönmez, 2008: 441). Bu yerleşimler, özellikle İkiztepe yerleşimi de dahil olmak üzere Orta

Anadolu özellikleri sergilemektedir (Tuna, 2000: 104). ETÇ'nda Karadeniz kıyısında yaşayan halklar ile Orta Anadolu halklarının benzer mezar buluntuları sonucunda (silah ve takı) bu iki halk arasında bir bağlantı kurulmuş olup Ege ve Balkan kültürleri ile sentezlendiği anlaşılmaktadır (Kıymet 2004: 12).

Hititler'in çekirdek bölgesi olan Kızılırmak kavsi içinde yer alan Alishar, (Ünsal, 2016: 60), Alacahöyük (Koşay-Akok, 1977: 7), Boğazköy (Schachner, 2011: 471) ve çağdaşı Maşathöyük (Duran, 2010: 4) bu kavsin güneyinde ise Kültepe (Dönmez, 2008: 85), Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın çanak- çömleği ile İkiztepe'nin tabakaları arasında çok yakın benzerlikler olduğu da görülmektedir (Dönmez, 2008: 85). Başka bir deyişle İkiztepe; Alishar, Kültepe ve Boğazköy kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır (Dönmez, 2008: 85). İkiztepe bu bölge arkeolojisi için anahtar görevi gören bir merkezdir. Önemli buluntular vermiş merkezlere verilebilecek diğer örnekler ise Samsun-Tekkeköy (Uzun, 2011: 414), Kavak-Kaledoruğu (Yiğitpaşa, 2017: 114), Erbaağ-Horoztepe (Uyanık, 2014: 113), Çankırı-Balıbağı (Süel, 1990: 210) Alaca-Kalınkaya (Zimmermann, 2008: 278) Alacahöyük (Koşay-Akok, 1977: 7) Oymaağaç (Sağdıç-Çolak, 2018: 399), Yeni Hayat, Resuloğlu (Tütüncüler, 2006: 146) ve Bekaroğlu (Zimmermann-İpek, 2010: 33)'dur.

Değindiğimiz merkezlerde bulunan metal eserlerin ve makalemde çalıştığım metal eserlerin (silahlar) yapım tekniklerine bakıldığında, ince bir işçilik gerektirdiği anlaşılmaktadır. İlk olarak yassı ve taş baltalar gibi basit madenler üretilmiştir. (Yalçın, 2016: 3). Bu aletlerin yapımında dövme ve döküm teknikleri uygulanmıştır. Dövme tekniğinde yüzeyde bulunan taşlar yontulmuş sert taşlara dövme tekniği uygulanarak silah üretimi gerçekleştirilmiştir. Isının kullanımı silah yapımında en önemli aşama olarak sayılmaktadır. Bu aşamadan sonra büyük boyutlu eserlerin yapımı kolaylaşmıştır. (Yılmaz, 2019: 2). Daha sonra döküm tekniği kullanılmıştır. Döküm tekniği özellikle MÖ 2. binyılda Anadolu'da yoğun olarak kullanılan bir tekniktir (Yiğitpaşa-Yağcı, 2019: 533). Eritilen madenlerin istenilen biçimde ve boyutta hazırlanmış taş ya da kil kalıplara dökülerek dondurulması olarak tanımlanır (Tarhan, 2009: 109). Isı

yardımıyla sıvı hale gelen madeni hazırlanan kalıplara dökerek istenilen şekil verilir. Troia'nın II. katında ele geçen yapıtlarda ise kullanılan çalma, kabartma, ajur, kakma, telkâri, granülle ve kaplama gibi bezeme ve yapım teknikleri ortaya çıkmış ve çok başarılı bir şekilde uygulanmıştır (Dönmez, 2013: 32). Son derece karmaşık ve gelişkin dövme ve döküm teknikleriyle üretilmiş olan bu eserler, Anadolu'daki maden ustalarının MÖ 3. bininin ikinci yarısı içinde sanatlarının doruk noktasında olduklarını düşündürmektedir.

MÖ 2. binin sonunda, demir ve çeliğin yaygın bir şekilde üretilmesinin ardından, Demir Çağı'na geçilmiştir. MÖ 1200'lü yıllarda Anadolu'nun siyasi yapısı tamamen değişmiş, yerel krallıklar dağılmıştır. Hacılar (Umurtak-Duru, 2013: 3), Alışar (Ünsal, 2016: 60), Troia (Korfmann, 1999: 363) ve Alacahöyük (Koşay-Akok, 1977: 7), Kusarra, Hattuşa (Schachner, 2011: 471), Kültepe (Kulaoğlu, 2010: 45), Karagündüz (Sevin-Kavaklı-Özfirat, 1998: 582) ve Yoncatepe (Belli-Kavaklı, 2000: 441) yerleşimlerinde demir madeninin kullanıldığı arkeolojik buluntularla kesinleşmiştir (Novakova, 2019: 256). Demir Madencilikinin gelişmesi çok sayıda sağlam alet yapımını beraberinde getirmiştir. Silahlar dışında balta, kazma, orak gibi aletler yapılmış, ucu demirden yapılmış sapanlar Demir Çağı'nın başında ortaya çıkmış ve hızlı bir şekilde bölgeler arasında yaygınlaşmıştır (Diaov-Sovalev, 1987: 57). Antik kaynaklarda Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Samsun, Ordu ve Giresun sahil şeridini kapsayan kentler Khalybler ülkesi olarak tanımlanmaktadır. Bu halk geçimini demir işçiliğiyle sağlamaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde ele geçen ve MÖ I. bine tarihlenen demir buluntuların Khalyblerin bölgeye kazandırdığı ürünler arasındadır (Ksenop. I.: 164). Bunların dışında Orta Karadeniz Bölgesi Demir Çağı hakkında önemli buluntu veren merkezler arasında Karasamsun-Amisos (Bilgi-Atasoy, 2000: 402), Akalan (Yılmaz, 2012: 111), Tekkeköy (Uzun, 2011: 414), Dündartepe (Türker, 2017: 132), Kavak-Kaledoruğu (Yiğitpaşa, 2017: 114), İkiztepe (Bilgi, 2011: 95), Tokat-Kayapınar Höyüğü (Dönmez, 2003: 12), Alaçam-Sivritepe (Mert-Hovardaoğlu, 2018: 32), Vezirköprü-Oymağaç Höyük (Sağdıç-Çolak, 2018: 399) ve

Amasya-Oluz Höyük (Dönmez-Naza Dönmez, 2009: 422) gösterilebilir.

1. Hançer

Hançer, ucu sivri, iki yanı keskin, genellikle üçgen biçimli namlusu olan silah türüdür. Keskin yapısından dolayı bıçak görevi de görebilir. Hem savunmada hem hücum için üretilen bu silahlar Yakındoğu'da GKÇ'dan itibaren kullanılır (Altunkaynak, 2016: 117). Savaşta etki alanı kol mesafesi ile sınırlı olduğundan hançerler, yakın dövüş silahı olarak kullanılır. Gerek boyutları gerekse kullanış biçimleri en çok üretilen silahlar arasında yer almasını sağlamıştır (Fidan, 2015: 51). Namlusu yaprak biçimli hançerler ve namlusu sırtlı hançerler olarak iki grupta incelenmiştir.

Samsun Müzesi'nde 27 hançer örneği bulunmaktadır ancak çalışma izni 4 adet hançer için alınmıştır. Bu hançerler iki tipte incelenmiştir. Eserler satın alma sonucu müzeye kazandırılmıştır. Tasnifleri birebir benzer örnekleri incelenerek yapılmıştır. Envantere kayıtlı Kat. No 1, Kat. No 2 ve Kat. No 3 numaralı hançerler namlusu yaprak biçimli hançerler grubunda Kat. No 4 numaralı eser ise namlusu sırtlı hançerler grubunda incelenmiştir. Eserlerin çoğunluğunda patinalaşma ve oksidasyona rastlanmaktadır.

Tip 1: Namlusu yaprak biçimli hançer (Kat. No: 1,2,3, Tablo: 1, Çizim: 1,2,3, Resim: 1,2,3)

Ünlüsoy İzmir Karaburun'da yaptığı çalışmada benzer formlara sahip örnekler yer vermiş ve hançerleri Tunç Çağı'na tarihlemiştir (Ünlüsoy2018: 225). Arcan'ın Ahlatlıbel'de yaptığı çalışmalarda Tip 1d sınıfına dahil ettiği hançer formları ile Tekin'in namlusu yaprak biçimli hançer (Tekin, 2018: 55) sınıfına dahil ettiği form birbirleri ile uyumaktadır. Arcan bu tip hançerleri İTÇ'na tarihlemiştir (Arcan 2012: 47). Bilgi, namlusu yaprak biçimli hançerleri İTÇ'ye tarihlemiştir. Bu eserlerin Düdartepe, İkiztepe ve Tekkeköy azalarında ortaya çıkartılan büyük bir koleksiyon oluşturduklarını ve bu koleksiyonun Orta Karadeniz Bölgesi'nin Anadolu Maden Sanatı'na özellikle de silah tiplerinin gelişimine katkı sağladığını bildirmektedir (Bilgi, 1990:

257). Bilgi, İkiztepe kazılarının mimari tabakasında ele geçen tunç buluntusu olan iki adet hançerin yapımında bakıra arsen katıldığından bahsetmekte ve bu eserlerin İTÇ'na ait olduğunu öne sürmektedir, aynı zamanda bu eserlerin İkiztepe tarihi geçmişini aydınlattığından bahsetmiştir (Bilgi, 1995: 145). İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımca İTÇ'ye tarihlendirilmiştir.

Tip 2: Namlusu sırtlı hançerler (Kat. No: 4, Tablo: 2, Çizim: 4, Resim: 4)

Arcan, Alisharhöyük'te yaptığı çalışmada benzer forma sahip eserleri Type If olarak sınıflandırmış, bu hançerlere Alisharhöyük III ismini vermiştir (Arcan 2012: 49). Diğer bir isimlendirme Tekin tarafından kullanılmakta ve bu tip hançerlere namlusu sırtlı hançerler denmektedir. Tekin bu tip hançerlerin, hedefe saplandığında darbenin şiddetine göre derine ulaşacağını, beden içerisinde delme işlemini gerçekleştireceğini ve namlularının sırtlı yapımlarından dolayı kanamanın hızlanacağından bahsetmektedir. Bu tip hançerlerin tunç çağı üretimi olduğunu bildirmektedir.(Tekin 2015: 58). İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımca İTÇ- ETÇ'ye tarihlendirilmiştir.

2. Mızrak Uçları

Düzenli orduların vazgeçilmez silahlarından olan mızraklar yakın mesafe silahı olarak kullanılmaktadır. Mızrak uçları ile kargı uçları birbirine çok fazla karıştırılmaktadır. Bunun sebebi mızrakların yakın mesafe silahı olmasına rağmen uzak mesafe silahı olarak varsayılmasıdır (Tekin, 2018: 69). Mızrak uçları kargı uçlarına göre daha ağır olup bazen ağırlıkları yarım kiloyu aşkındır. Bazı mızrak uçlarının uç kısmı sivri bazılarının kıvrıktır (Baş, 2016: 93). Mızrak uçları hem delici hem de kesici bir alettir. Saygınlık ve prestij unsuru olarak da kullanılmıştır. Özgün şeklini prehistorik dönemlerdeki obsidyen ve taş örneklerden geliştirilerek almıştır. En eski ve en önemli örneklerine Malatya-Arslantepe'de, Mezopotamya ve Kıbrıs'ta Samsun-İkiztepe'de rastlanan bu silah tipi, Anadolu'da GKÇ'dan itibaren görülmektedir (Altunkaynak, 2016: 120).

Samsun Müzesi envanterine kayıtlı eserlerden 5 adet mızrak ucu çalışma kapsamına alınmıştır. Bu mızrak uçları boğumlu, üçgen ya da yaprak gövdeli ve teber ağızlı mızrak uçları olarak üç alt gruba ayrılmaktadır. Tasnifleri birebir benzer örnekleri incelenerek yapılmıştır. Teber ağızlı mızrak uçları Orta Karadeniz özellikleri taşımaktadır. Eserler müzeye satın alma yolu ile kazandırılmıştır. Yüzeyde yer yer aşınmalar ve korozyonlu yapı yer almaktadır.

Tip 1: Boğumlu mızrak uçları (Kat. No: 5,6,7, Tablo: 3, Çizim: 5,6,7, Resim: 5,6,7)

Envantere kayıtlı Kat. No 5, Kat. No 6 ve Kat. No 7 numaralı eserler bu tip altında değerlendirilmiştir. Özdemir yaptığı çalışmada bu tip mızrak uçlarını düz saplı boğumlu mızrak uçları olarak tanımlamakta ve Anadolu'daki benzerlerine Boğazköy'de (Schachner, 2011: 471), Arslantepe'de (Frangipane, 2017: 205), Karkamış'ta (Sönmez, 2012, 1095), Kara Hasan'da ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde rastlandığından bahsetmektedir. Anadolu dışında bu tip mızrak uçlarının benzerlerine Suriye'de ve Irak'ta Ur Kral Mezarlarında rastlandığı da bilinmektedir (Özdemir, 2011: 2). Demirtaş da bu tip mızrak uçlarını boğumlu mızrak uçları olarak adlandırmıştır. Kültepe (Kulakoğlu, 2010: 45), İkiztepe (Bilgi, 2011: 95) ve Yassıhöyük'te (Akçay, 2015: 48) çağdaş tabakalarda ele geçen ucu kıvrık saplı mızrak uçlarının bir başka tipi boğumlu mızrak uçları olduğundan söz etmiştir. Genellikle Güney Mezapotayma ve Suriye'de, MÖ 3. Bine ait tabakalarda ele geçen örnekler Anadolu'da MÖ 2. Bine ait az örnek ile temsil olunmaktadır. Kanış Karumu II. Tabakada (Kulakoğlu, 2010: 45) ele geçen boğumlu mızrak ucu Orta Anadolu'da tek örnektir (Demirtaş, 2018: 72). İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımca İTÇ'ye tarihlendirilmiştir.

Tip 2: Üçgen ya da yaprak gövdeli mızrak ucu (Kat. No: 8, Tablo: 4, Çizim: 8, Resim: 8)

Kat. No 8 nu tip altında değerlendirilmiştir. Tekin, bu tip mızrak uçlarına namlusu yaprak biçimli mızrak uçları olarak tanımlamış ve kabzalarının zaman içerisinde daha gösterişli olmaya başladığından ve namlu ile bağlantı yerlerinin birden fazla perçinle yapıldığından bahsetmiştir (Tekin, 2018: 56). Özdemir de

bu tip mızrak uçlarını ince- uzun saplı, gövdeleri üçgen ya da yaprak biçimli mızrak uçları olarak adlandırmıştır. Bu gruba örnek olarak da Terme-Samsun Müzesi'nde bir, Sürmene-Samsun Müzesi'nde bir, İkiztepe'de (Bilgi, 2011: 95) yirmi üç, Samsun Cedid Mahallesinde iki, Orta Anadolu-Sadberk Hanım Müzesi'nde bir düz -uzun saplı, gövdesi deliksiz mızrak uçları bulunduğu bahsetmiştir (Özdemir, 2011: 66). Bilgi, İkiztepe kazılarının 1985 dönemi sonuçlarında benzer forma sahip tunçtan yapılmış mızrak uçlarına değinmiştir. Bu mızrak uçlarını mezarlardan çıkmış ölü hediyesi olarak açıklamıştır (Bilgi, 1987: 149). İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımca OTÇ'ye tarihlendirilmiştir.

Tip 3: Teber ağızlı mızrak ucu (Kat. No: 9, Tablo: 5, Çizim: 9, Resim: 9)

Envantere kayıtlı Kat. No 9 numaralı eser bu tip altında değerlendirilmiştir. Özdemir bu tip eserleri düz saplı teber ağızlı mızrak ucu olarak tanımlamaktadır. İkiztepe'de sekiz Karayonca-Terme-Samsun Müzesi'nde bir teber ağızlı mızrak ucu bulunmaktadır (Özdemir, 2011: 66). Düz saplı mızrak uçlarının Orta Anadolu'nun kuzeyinde çeşitli tali tiplerle yaygın olarak mezarlara bırakıldıkları anlaşılmaktadır. Özellikle İkiztepe mezarlarına ETÇ'ı II ve III evresine tarihlenen düz saplı mızrak uçları yaygındır. Düz saplı, teber ağızlı mızrak uçları şimdilik Orta Karadeniz Bölgesi'nin bir özelliği olarak karşımıza çıkar (Bilgi, 2005: 18). İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımca ETÇ III- OTÇ'ye tarihlendirilmiştir.

3. Balta

Baltalar, ilk üretilen silahlar arasında yer alır. Önceleri taştan yapıp kas gücü ile kullanılan daha sonra sap eklenip daha etkili hale getirilen yakın mesafeli dövüş silahıdır. Yassı gövdelerinin içi dolu olup dörtgen kesitlidir (Özdemir, 2011: 49). Baltalar zaman içerisinde farklı biçimlere dönüşmüştür. Zamanla geliştirilen baltalar düzenli ordularda da silah olarak kullanım görmüştür. İnce işçiliği olan bazı baltalar, sadece törensel ya da güç simgesi olarak da üretilmiştir. Anadolu'da Çanak-Çömleksiz Neolitik dönemden beri kullanıldığı bilinmektedir (Öner, 2009: 123).

Baltalar, yassı, kolcuklu, teber, gözlü, sap delikli, çift ağızlı, Sümer tipi ve tören olmak üzere 8 ana tipe ayrılmaktadır.

Samsun müzesi envanterine kayıtlı 14 balta vardır. Bu makale için örnek teşkil etmesi adına 1 adet balta çalışma kapsamına alınmıştır. Balta basit formlu baltalara örnek olup, müzeye satın alma yolu ile kazandırılmıştır. Tasnifleri birebir benzer örnekleri incelenerek yapılmıştır. Üzerinde herhangi bir süsleme izine rastlanmamıştır.

Tip 1: Kolcuklu Balta (Kat. No: 10, Tablo: 6, Çizim: 10, Resim: 10)

Tek parçalı kalıpta yassı şekilde üretilmiştir. Zamanla biçimsel olarak değişim meydana gelmiştir. Darbe karşısında sap kısmının kopması en çok karşılaşılan sorundur. Sap kısmıyla kesici ağız kısmını birbirinden ayıran çıkıntılardan dolayı kolcuklu balta ismiyle anılmaktadırlar (Yiğitpaşa-Yağcı, 2019: 532). Baltanın namlu kısmının her iki yanındaki küçük çıkıntılarına kolcuk adı verildiğinden bu baltalar kolcuklu baltalar olarak tanımlanmaktadır.

Samsun Müzesi envanterine kayıtlı Kat. No 10 numaralı eser bu grup içerisinde değerlendirilmiştir. Eser müzeye satın alma yolu ile kazandırılmıştır.

Tekin benzer bir örnek olan 'Madeni Eser Tipolojisi' adlı kitabında kolcuklu baltalara değinmiş ve darbelere karşı sağlam olduğundan bahsetmiştir (Tekin, 2018: 83). Bunun yanı sıra, Demirtaş yaptığı çalışmada, Balıbağ Tunç Çağı Mezarlığında ortaya çıkarılan bir kolcuklu baltayı, İTÇ (MÖ 3000-2000) III ve OTÇ (MÖ 2000-1450) I evresine tarihlendirmiştir. Baltanın orta alanında sap kısmında kol şeklinde iki çıkıntı dışarı doğru taşmaktadır (Demirtaş, 2018: 67). Bir diğer benzer örnek ise, Üyümez ve Mcilpatrick tarafından yapılan çalışmadır. Yaptıkları çalışmada silahlar grubu içerisinde yer alan üç adet kolcuklu balta, MÖ II. Binyıla ait olmalıdır. Kolcuklu baltaların benzerleri Anadolu orijinli olduğu düşünülen münferit bir buluntu dışında, Beycesultan, Alacahöyük, Kültepe, Boğazköy, Alishar, Samsun Müzesi ve Kayseri Bölgesi'ndeki çok sayıda örnekle temsil edilmektedir (Üyümez-Mcilpatrick, 2017: 67). Aynı zamanda Yiğitpaşa-Yağcı Ordu'da bulunan benzer bir örneğin 2. binyıla

tarihlemişler bu nedenle de bölgede yerleşimlerin olabileceğini ifade etmişlerdir (Yiğitpaşa-Yağcı, 2019: 532). Dönmez de yine Ordu'da bulunmuş benzer bir örneği MÖ.2. bine tarihlemiştir (Dönmez, 2008: 420). Aynı zamanda Dönmez Sinop'ta yaptığı çalışmada benzer bir kolcuklu baltayı MÖ.2 bine ETÇ II'ye tarihlemiştir (Dönmez, 2004: 30). İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımda ETÇ I- II'ye tarihlendirilmiştir.

4. Ok ucu

Üst Paleolitik Döneme tarihlenen mağara resimlerinde kullanılan görsellerden de anlayabileceğimiz gibi uzak mesafe silahı denildiğinde akla gelen ilk silah türüdür. En eski örneklerine Kalkolitik Dönem'de Mezopotamya ve Troia II evresinde rastlanır (Durak, 2013: 26). Tarih öncesinde basit formlar ile yapılmış, zamanla metal, bakır, tunç, demir gibi alaşımlardan üretilmeye başlanmıştır. Başlangıçta hayvanları avlamak için üretilen ok uçları daha sonraki dönemlerde önemli silahlar arasında yer almıştır. Teknoloji bilgisinin yetersiz olmasından dolayı ilk üretilen formlar oldukça basittir. Tek parçalı kalıplarda döküm tekniği ile yapılmıştır (Tekin, 2008: 30).

Kullanım fonksiyonuna göre oklar, oku fırlatmak için gerekli olan, metal ya da ahşap bir çubuğun iki ucuna bağlanan esnek ip ile oluşturulan yay kısmı, kesici özelliği olan ok ucu ve bu uca sabitlenen ahşaptan ince uzun bir sap olmak üzere 3 ana bölümden oluşmaktadır. En etkili bölümü namlu olup diğer bölümü dil kısmıdır. İlerleyen zamanlarda uçları sivrileştirilerek hedefe direk saplanması hedeflenmiştir (Özdemir, 2011: 73). MÖ. 2. binden MÖ. 1.bine kadar oldukça fazla kullanım gören ok uçları Alacahöyük (Koşay-Akok, 1977: 7), Alishar, Dündartepe, Eskişehir (Sipahi, 2010: 18), Kültepe (Kulakoğlu, 2010: 45), Troia (Korfmann, 1999: 363), Norşuntepe gibi yerleşimlerde sıkça görülmektedir (Yağcı, 2019: 101).

Ok uçları, namlusu yaprak biçimli ok uçları, namlusu sırtlı ok uçları, kanatlı ok uçları, kovanlı ok uçları ve iskit ok uçları olarak 5 gruba ayrılmaktadır. Toplam 5 adet ok ucu değerlendirilmiştir. Tasnifleri birebir benzer örnekleri incelenerek yapılmıştır. Ok uçlarının bir tanesi kanatlı ok uçları başlığı altında, diğer dört

tanesi iskit ok uçları başlığı altında incelenmiştir. Eserlerin tamamı müzeye satın alma yolu ile kazandırılmıştır.

Tip 1: Kanatlı ok uçları (Kat. No: 11, Tablo:7, Çizim:11, Resim: 11)

Samsun Müzesi envanterine kayıtlı Kat. No 11 numaralı eser bu grup içerisinde değerlendirilmiştir. Eser müzeye satın alma yolu ile kazandırılmıştır. Üzerinde yoğun korozyon izlerine rastlanmıştır.

Altunkaynak Erzurum-Kars Müzesinde yaptığı çalışmada bu eserleriTip 1 başlığı altında incelemiştir. Sivri mahmuzlara sahip olan namlunun diğer tiplerden ayırıcı özelliği, namlunun dar, uzun ve hafif belirgin bir omurgalı yapıya sahip olduğundan söz etmiştir. Bu ok uçlarının, Kuzey Pers Bölgesi'nde doğup, MÖ 2. bin sonu MÖ 1. bin başlarında Batı Pers Bölgesi'ne yayıldığından bahsetmektedir. Aynı zamanda mezar hediyeleri olarak da sıklıkla görülen ve EDÇ'ye tarihlenen bir form olduğunu bildirmiştir (Altunkaynak, 2016: 183). Yalçıklı, kanatlı ok uçlarına benzer bir türün Elmalı-Bayındır Tümülüsünden ele geçtiğini ve bu eserin MÖ 1.bine tarihlendiğini belirtmektedir (Yalçıklı, 2017: 10). Özdemir-Işıklı Van-Ayanis kazılarında ele geçen ok uçlarını MÖ. 1. bine tarihlemiştir. Yaptıkları çalışmada ok uçlarının üç ana tipten oluştuklarını savunmuşlardır (Özdemir-Işıklı, 2017: 48). İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımda EDÇ'ye tarihlendirilmiştir.

Tip 2: İskit ok uçları (Kat. No: 12,13,14,15, Tablo: 8, Çizim: 12,13,14,15, Resim: 12,13,14,15)

Samsun Müzesi envanterine kayıtlı Kat. No 12, Kat. No 13, Kat. No 14 ve Kat. No 15 numaralı eserler bu grup içerisinde değerlendirilmiştir. Eserlerin tamamı satın alma yolu ile müzeye kazandırılmıştır. Kat. No 12, Kat. No 13 ve Kat. No 15 numaralı eserler mahmuzlu iskit ok uçları olarak gruplanırken Kat. No 15 numaralı eser üç yapraklı iskit ok ucu olarak gruplandırılmıştır. Eserler tek mahmuzludur, mahmuz kısımları kırıktır ve üzerlerinde patinalaşma görülmektedir. Erol ve Yıldırım Fatsa Cıngırt Kayası Kazısında ortaya çıkan benzer tipe sahip ok ucunu üç kanatlı ok ucu olarak tanımlayıp, MÖ 1. yüzyıla tarihlemişlerdir (Erol-Yıldırım, 2016: 137).

Çavuşoğlu, yaptığı makale çalışmasında benzer tipte ok uçlarını iskit ok uçları olarak tanımlamıştır (Çavuşoğlu, 2019: 159). Tekin de, yaptığı çalışmada *ok uçlarının İskitlerle özdeşleşmiş olmasından dolayı bu isimle anıldığını* söylemektedir. Bu ok uçlarının MÖ 1. Bin yılın ilk çeyreğinde Yakınoğu'nun pek çok yerleşiminde görüldüğünden bahsetmektedir (Tekin, 2018: 43). Önsoy ise yaptığı çalışmada benzer ok uçlarına yer vermiş ve bunları mahmuzsuz yapraklı ok uçları olarak tanımlamıştır. Form olarak bu tip ile aynı özellikleri taşıyan başka bir örnek; Troia'da, Blegen tarafından bulunmuştur. Blegen, yaklaşık olarak MÖ 1100 – 1000 yılları arasına tarihlendirilen Troia VIIb katmanından başka buluntular ile birlikte ele geçen örneğin muhtemelen daha sonraki dönemlere ait olduğunu, bu katmana ait olmadığını söylemektedir (Önsoy, 2018: 32).

Form olarak mahmuzlu tipte aynı özellikleri taşıyan başka bir örnek yine Alişar Höyük'te Osten tarafından 1930 – 1931 kazı sezonlarında bulunmuştur. Korozyonlu şekilde ele geçen örneğin mahmuz kısmı neredeyse tamamen kırık vaziyettedir. İncelediğim eserler benzerleri göz önüne alınarak tarafımda EDÇ I-II'ye tarihlendirilmiştir.

Sonuç

Madencilik ve metalürjik çalışmaların Anadolu topraklarında doğduğunu ve buradan, Suriye ve Mezopotamya'ya yayıldığı bilinmektedir. Anadolu'daki, Neolitik Çağ yerleşimlerinin çanak-çömleksiz tabakalarından gelen ilk metal buluntular, Yakın Doğu'nun en erken metalürjik eserleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda Anadolu'da ve Karadeniz'de yer alan çağdaş kültür bölgelerinin birbirleriyle benzerlikleri üzerine yeni sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Samsun müzesinde yer alan ve değerlendirilmeye alınan bir grup metal silah, satın alma, Samsun bölgesi kazıları ve müsadere yoluyla müze envanterine kazandırılmıştır. Eserlerin müze envanter kayıtlarına bakıldığında bir kısmının buluntu yerleri hakkında bilgiye ulaşılabılırken bir kısmına da ulaşılamamaktadır.

Metal silahlar form ve tip özelliklerine göre incelenmiş ve dört grup altında değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki Tunç Çağı'na

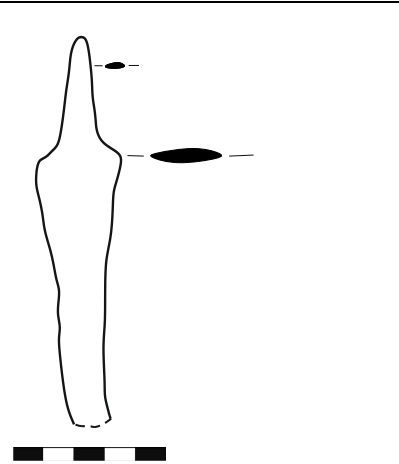
tarihlendirilen hançerlerdir ve yakın dövüş silahlarıdır. Hem savunma hem de hücum için üretilen bu silahlar GKÇ'dan itibaren kullanılmaktadır. Çorum ve Tokat'ta ETÇ'nın son evresinde yaygın olarak görülmektedir. Mızrak uçları da yakın mesafe silahları arasında yer almaktadır. En eski ve önemli örneklerine Anadolu'da GKÇ'dan itibaren rastlanmaktadır. Özellikle malzemelerimin içinde bulunan teber ağızlı mızrak ucu Orta Karadeniz bölgesi üretimidir. İlk üretim dönemlerinde savunma aleti olarak kullanılmıştır fakat ilerleyen zamanlarda özellikle krallar arasında saygınlık ve prestij göstergesi haline gelmiştir. En erken buluşlardan biri olan hem silah hem de alet olarak kullanılan baltaların en erken örnekleri Kalkolitik dönemde ortaya çıkan yassı keser tipli baltalardır. ETÇ III ile birlikte farklı tipte baltalar üretilmeye başlanmıştır. Yaptığım çalışmada kolcuklu baltaya yer verilmiştir. Bu balta yassı baltayla büyük benzerlik göstermektedir. Tek parçalı kalıpta yassı şekilde üretilmiş iki yanındaki çıkıntılardan dolayı yassı baltadan ayrılmaktadır. Fırlatılarak kullanılan ok uçları ise incelediğimiz bir diğer malzeme grubudur.

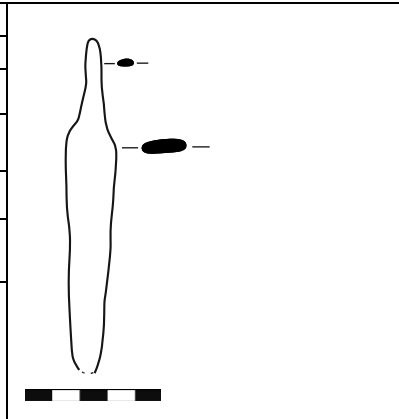
392

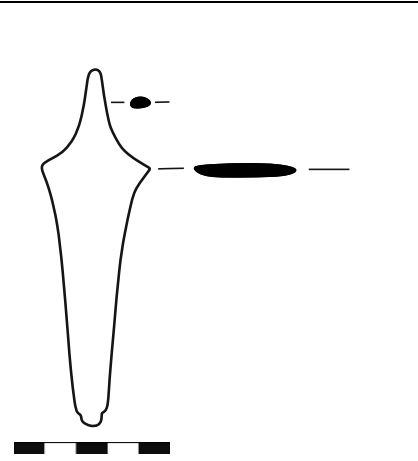
Ok uçları Demir Çağı'na tarihlendirilip tek parçalı kalıplarda döküm tekniğiyle yapılmıştır. Eserlerin geneli dövme ve döküm tekniğiyle yapılmıştır. Üzerlerinde herhangi bir süsleme ve motife rastlanmamıştır. Saldırı ve savunma amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir. Eserlerin neredeyse tamamı sağlam bir şekilde ele geçmiştir.

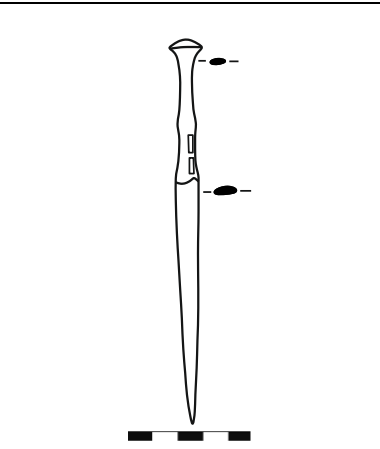
Araştırmalar sonucunda hançerler, mızrak uçları ve balta Tunç Çağı'na, ok uçları ise Demir Çağı'na tarihlendirilmiştir. Tarihleme çalışması yapılırken yararlanılan örnekler müze envanterinde yer alan eserlere büyük oranda benzerlik göstermektedir. Sonuç olarak; eserlerin bölge kazılarında ele geçmesi Orta Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Tunç ve Demir Çağ yerleşim yerlerinin askeri gücünü kanıtlar niteliktedir. Her bir dönemde öncelikle yaşamak daha sonra savunmak için oldukça fazla kullanılan silahların Arkeolojik olarak az çalışılmış bir konu olması üzücüdür. Bunun sonucu olarak da mevcut kaynakların ne kadar değerli olduğunu, bu kaynaklara bir yeni kaynak eklemiş olmaktan gurur duyduğumu belirtmek isterim.

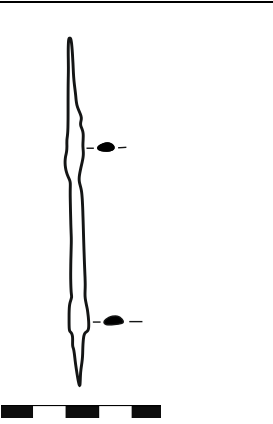
Katalog

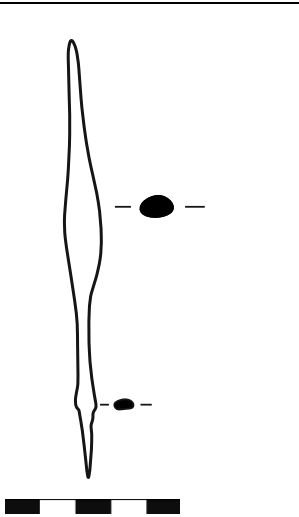
Kat. No: 1	(Res. 1)	
Müze Env. No: 4-168-1974		
Eserin Adı: Hançer		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müzeye Geliş Şekli: Samsun Bölgesi Kazılarında		
Ölçüleri: Uzunluk: 12 cm Genişlik: 2,9 cm Kalınlık: 0,5 cm		
Tanım: Yassı üçgen biçimli, sopa geçecek kısım dar ve kısa, yeşil patina ve oksidasyonla fosilleşmiş dokuma kalıntısı eğrileştirilmiş uç		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Bilgi, 1990: 270 (fig.24); Bilgi, 1995: 160 (res.32); Arcan, 2011: 111; Tekin, 2018: 55; Ünlüsoy, 2018: 226. (fig. 8).		

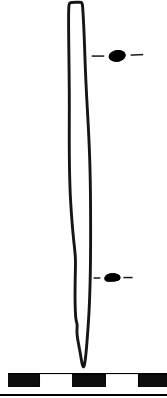
Kat. No: 2	(Res. 2)	
Müze Env. No: 4-169-1974		
Eserin Adı: Hançer		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müzeye Geliş Şekli: Dündartepe Kazısından		
Ölçüleri: Uzunluk: 9,2 cm Genişlik: 1,7 cm Kalınlık: 0,5 cm		
Tanım: Küçük yassı, yuvarlak uçlu, hafice genişleyen sırt, arkaya doğru daralarak uzayan sopa geçirme kısmı, ince bir patina		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Bilgi, 1990: 270 (fig.24); Bilgi, 1995: 160 (res.32); Arcan, 2011: 111; Tekin, 2018: 55; Ünlüsoy, 2018: 226. (fig. 8).		

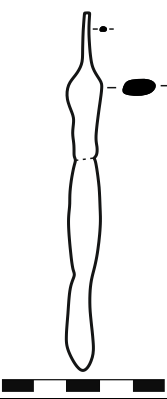
Kat. No: 3	(Res. 3)	
Müze Env. No: 4-171-1974		
Eserin Adı: Hançer		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müzeye Geliş Şekli: Samsun Bölgesi Kazılarında		
Ölçüleri: Uzunluk: 11,1 cm Genişlik: 2,8 cm Kalınlık: 0,5 cm		
Tanım: İnce uzun, yassı, uca doğru daralarak sivrilen, arkaya doğru iki yanda görülen çıkıntı, kısa sopa geçecek kısım, oksidasyon tabaka		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Bilgi, 1990: 270 (fig.24); Bilgi, 1995: 160 (res.32); Arcan, 2011: 111; Tekin, 2018: 55; Ünlüsoy, 2018: 226. (fig. 8).		

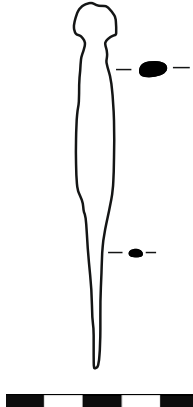
Kat. No: 4	(Res. 4)	
Müze Env. No: 2011-106(A)		
Eserin Adı: Hançer		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri: Uzunluk: 34 cm Genişlik: 2,3 cm Kalınlık: 0,25 cm		
Tanım: Kabza ve namlu flanş tekniğinde, birbirine tutturulmuş, kabza bitiminden klayan namlu, sivrilen uç, ortası hafif bombeli namlu, iki uç kısmı keskin, kabzanın her iki yönünde üçer olmak üzere 6 adet dikdörtgen formlu çukur, uca doğru sivrileşerek devam eden kabza, tepeli çıkıntı		
Dönem: Geç Tunç Çağı		
Benzerleri: Arcan, 2012: 104; Tekin, 2018: 57 (çiz.17).		

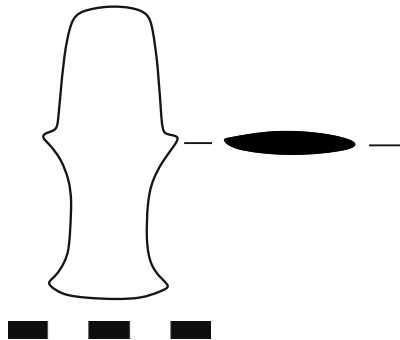
Kat. No: 5	(Res. 5)	
Müze Env. No: 7-1-1982		
Eserin Adı: Mızrak ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri:	Uzunluk: 27,5 cm	
Genişlik: 2,7 cm		
Kalınlık: 1,6 cm		
Tanım: Sivri uçlu, konik gövdeli, uç kısma doğru üçgen kesitli, yassı, mızrağa giren kısım konik şekilli, sivri, aşınmış yüzey		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Özdemir, 2011: 484. (şek. 377); Demirtaş, 2018: 170. (çiz. 1)		

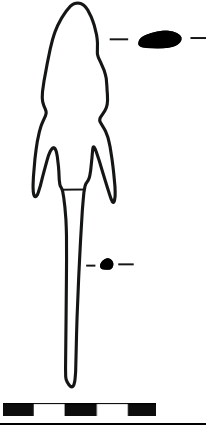
Kat. No: 6	(Res. 6)	
Müze Env. No: 7-2-1982		
Eserin Adı: Mızrak ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri:	Uzunluk: 33 cm	
Genişlik: 3,1 cm		
Kalınlık: 1,4 cm		
Tanım: Sivri uç kısmı, söğüt yaprağı şeklinde gövde, mızrağa giren kısım konik, sivri, aşınmış yüzey		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Özdemir, 2011: 484. (şek. 377); Demirtaş, 2018: 170. (çiz. 1)		

Kat. No: 7	(Res. 7)	
Müze Env. No: 7-3-1982		
Eserin Adı: Mızrak ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri: Uzunluk: 25,3 cm Genişlik: 3 cm Kalınlık: 2 cm		
Tanım: Kırılmış sivri uç, eşkenar dörtgen şekilli gövde, mızrağa giren kısım konik ve sivri, aşınmış yüzey		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Özdemir, 2011: 484. (şek. 377); Demirtaş, 2018: 170. (çiz. 1)		

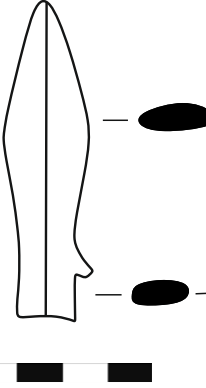
Kat. No: 8	(Res. 8)	
Müze Env. No: 7-4-1982		
Eserin Adı: Mızrak ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri: Uzunluk: 16,5 cm Genişlik: 3,8 cm Kalınlık: 3,1 cm		
Tanım: Ortasından kırılmış gövde, yassı, söğüt yaprağı şekilli gövde, sivri ve yassı sopa kısmı, aşınmış yüzey		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Bilgi,1987: 155(res.9); Özdemir, 2011: 451. (şek. 180); Tekin, 2018: 56.		

Kat. No: 9	(Res. 9)	
Müze Env. No: 2005-53		
Eserin Adı: Mızrak ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri: Uzunluk: 31,4 cm Genişlik: 4,1 cm Kalınlık: 1,3 cm		
Tanım: Oval kesitli yassı, uzun namlulu, teber ağızlı, yuvarlak omuzlu, dikdörtgen kesitli hafif kıvrık sap, yer yer korozyonlu yüzey		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Bilgi, 2005: 18; Özdemir, 2011: 478. (şek. 341).		

Kat. No: 10	(Res. 10)	
Müze Env. No: 2019-15(A)		
Eserin Adı: Kolcuklu Balta		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri: Uzunluk: 12,8 cm Genişlik: 5,9 cm Kalınlık: 0,7 cm		
Tanım: İnce yassı gövde, hilal formu uç kısmı, ortada dışa taşkın iki çıkıntı, dip kısım küt formu, aşınmış yüzey, bir yüzde derme yakın bir çizik izi, hafif patinalaşma.		
Dönem: Erken Tunç Çağı		
Benzerleri: Dönmez, 2004: 55, (res.20); Dönmez, 2008: 430, (res.20.4); Üyümez- Mcilpatrick, vd., 2017: 67; Tekin, 2018: 167. (çiz. 2); Yiğitpaşa-Yağcı, 2019: 541, (fig.4).		

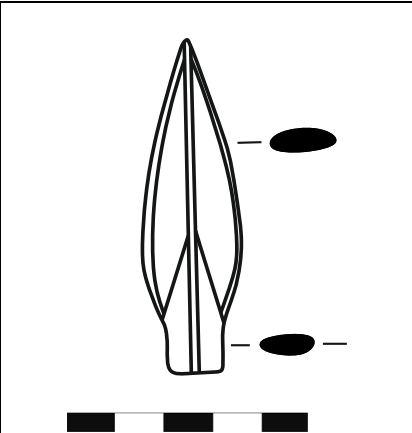
Kat. No: 11	(Res. 11)	
Müze Env. No: 2019-16(A)		
Eserin Adı: Ok ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri: Uzunluk: 9,3 cm Genişlik: 2 cm Kalınlık: 0,7 cm		
Tanım: Uzun, ince saplı, dikdörtgen kesitli, uzun yassı formu namlu, namlu dipte sivri, iki kanatla sonlanan, üzeri yoğun korozyonlu, namlu gövdesi iki cepheden uzun, dışa taşkın,		
Dönem: Demir Çağı		
Benzerleri: Altunkaynak, 2016: 183. (res. 40) ; Özdemir-Işıklı, 2017: 60 (lev.4f); Yalçıklı, 2017: 17, (lev.2a-h).		

398

Kat. No: 12	(Res. 12)	
Müze Env. No: 2019-17(A)		
Eserin Adı: Ok ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri: Uzunluk: 4,7 cm Genişlik: 1,2 cm Kalınlık: 0,5 cm		
Tanım: Yaprak biçimli namlu, daire kesitli kovan, tek mahmuzlu, mahmuz kısmı kırık, aşınmış yüzey, patinalaşma, kırık kovan		
Dönem: Demir Çağı		
Benzerleri: Altunkaynak, 2016: 183. (res. 39); Özdemir, 2017: 73; Önsoy, 2018: 32; Çavuşoğlu, 2019: 166, (res. 1).		

Kat. No: 13	(Res. 13)	
Müze Env. No: 2019-18(A)		
Eserin Adı: Ok ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri:	Uzunluk: 4,7 cm	
	Genişlik: 1,2 cm	
	Kalınlık: 0,5 cm	
Tanım: Yaprak biçimli, namlulu, daire kesitli, kovanlı, tek mahmuzlu, mahmuz kısmı kırık, aşınmış yüzey, patinalaşma, kovan kısmı kırık		
Dönem: Demir Çağı		
Benzerleri: Altunkaynak, 2016: 183. (res. 39); Özdemir, 2017: 73; Önsoy, 2018: 32; Çavuşoğlu, 2019: 166, (res. 1).		

Kat. No: 14	(Res. 14)	
Müze Env. No: 2019-19(A)		
Eserin Adı: Ok ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müze Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri:	Uzunluk: 4 cm	
	Genişlik: 1,1 cm	
	Kalınlık: 0,6 cm	
Tanım: Yaprak biçimli namlu, daire kesitli kovan, tek mahmuzlu, mahmuz kırık, aşınmış yüzey, patinalaşma, mahmuz izi, içi boş kovan		
Dönem: Demir Çağı		
Benzerleri: Altunkaynak, 2016: 183. (res. 39); Özdemir, 2017: 73; Önsoy, 2018: 32; Çavuşoğlu, 2019: 166, (res. 1).		

Kat. No: 15	(Res. 15)	
Müze Env. No: 2019-21(A)		
Eserin Adı: Ok ucu		
Malzeme: Bronz		
Bulunduğu Müze: Samsun Müzesi		
Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma		
Ölçüleri:	Uzunluk: 4,3 cm	
	Genişlik: 1,3 cm	
	Kalınlık: 0,5 cm	
Tanım: Yaprak biçimli namlu, daire kesitli kovan kısmı, aşınmış yüzey, kovan içi boş		
Dönem: Demir Çağı		
Benzerleri: Erol-Yıldırım, 2016: 141, (kat.No.3); Altunkaynak, 2016: 183. (res. 39); Özdemir, 2017: 73; Önsoy, 2018: 32. Çavuşoğlu, 2019: 166, (res. 1).		

Kaynakça

- Akçay, Atakan (2015) *Ovaören- Yassıhöyük'den Bir Yarı İkonik İdol*. Ankara: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Akurgal, Ekrem (2005). *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları.
- Altunkaynak, Gülşah (2016). *Erzurum ve Kars Müzelerinde Bulunan Urartu Dönemi Öncesine Ait Metal Silahlar*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arcan, Burak (2012). *Early Bronze Age Daggers In Central Anatolia*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Atasoy, Sümer (2010). "Anadolu'da Maden Sanatı (MÖ 7. Yüzyıl-MS 4. Yüzyıl)." *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 12, S. 1, s. 52-59.

- Baş, Ayla (2016). *Finds from the Excavations at the Foundation of the Sinop Teacher Training High School*. (ed. Davut Yiğitpaşa, Hakan Önez, Akın Temür) *Black Sea Archaeology Studies Recent Developments*, s.93-101.
- Başak, Oktay (2010). "Taş Çağı'ndan Tunç Çağı'na Anadolu'da Maden Sanatın Gelişimi ve Kullanımı". *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 21, s. 15-33.
- Belli, Oktay- Ersin Kavaklı (2000). "1998 Yılı Van-Yoncatepe Kalesi ve Nekropolü Kazısı". *21. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. 1, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, s. 435-448.
- Bilgi, Önder - Sümer Atasoy (2000). "Samsun (Amisos) Bölgesi'nin Kültürel Gelişimi Projesi". *Araştırma Sonuçları Toplantıları*. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, S. 1, s. 387-420.
- Bilgi, Önder (1987). "İkiztepe Kazılarının 1985 Dönemi Sonuçları". *VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. 1. Ankara, s.149-156.
- Bilgi, Önder (1990). "Samsun Müzesi Protohistorik Çağ Silahları ve Orta Karadeniz Bölgesi Maden Sanatı Hakkında Yeni Gözlemler". *XI Türk Tarih Kongresi*, Ankara, s.253-572.
- Bilgi, Önder (2002). "İkiztepe Mezarlık Kazıları ve Ölü Gömme Gelenekleri 2000 ve 2001 Dönemleri". *Bellekten*, C. 67, S.249, s. 383-402.
- Bilgi, Önder (2005). "Distinguished Burials of the Bronze Age Graveyard at İkiztepe in Turkey". *Anadolu Araştırmaları*, s. 17-25.
- Bilgi, Önder (2011). "İkiztepe Kazısı 2010 Dönemi Sonuçları". *33. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. 1. Malatya: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, s. 91-102.
- Bilgi, Önder (1995). "Samsun-İkiztepe Arkeolojik Kazıları (1993 ve 1994 Dönemi Sonuçları)". *Anadolu Araştırmaları Dergisi*, S. 15, s.137-165.

- Çambel, Halet-R. J. Braidwood- Mehmet Özdoğan (1982). “Çayönü Kazısı 1981 yılı Çalışmaları”. *IV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C.1, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, s. 9-24.
- Çavuşoğlu, Rafet (2019). “Atlı Göçebe Kavimlerin Urartu Sanatına Etkileri”. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu*, s. 157-170.
- Demirtaş, Emre (2018). *Arkeolojik Veriler Işığında Assur Ticaret Koloni Çağı'nda Anadolu ve Kuzey Mezopotamya Metal Eserleri*. Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dönmez, Sevgi (2013). *Hitit Dönemi'nde Anadolu'da Değişim Aracı Olarak Kullanılan Madenler*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dönmez, Şevket (2003). “Yeni Bulguların Işığında Orta Karadeniz Bölgesi Demir Çağı Çanak-Çömleğine Bir Bakış”. *Anatolia*, S. 24, s. 1-17.
- 402 Dönmez, Şevket (2004). *Sinop Province in the Second Millenium B.C*. Ankara: Arkeoloji Araştırma Merkezi Yayınları, C. 5, s.29-55.
- Dönmez, Şevket (2006). *Orta Karadeniz Bölgesinin İlk Tunç Çağı Öncesi Kültürel Gelişimi Üzerine Yeni Gözlemler*. Ankara: Karadeniz Araştırmaları Sempozyum Bildirileri. C.1, s.65-88.
- Dönmez, Şevket (2008). *Haluk Perk Müzesi'nden Orta-Kuzey Anadolu Kökenli bir Grup Metal Eser*. Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, C. 1, s. 405-411.
- Dönmez, Şevket (2008). “Tunç Çağı'nda Orta Karadeniz Bölgesi ve Kelkit Havzası Yerleşmeleri”. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 72, s.413-445.
- Dönmez, Şevket (2008). “An Overview of the 2 nd Millennium BC Cultures of the Central Black Sea Region in the Light of new Research”. *TÜBA-AR*, S. XI, s. 8 -104.
- Dönmez, Şevket (2010). Demir Çağı'nı Anlamak, Anlatmak, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler*, C. 30, s.15-16.

- Dönmez, Şevket- Emine Naza Dönmez (2009). Amasya-Oluz Höyük Kazısı 2007 Dönemi Çalışmaları: İlk Sonuçlar. *Bellekten* C. LXXIII, S. 276, s. 395-422.
- Durak, Ebru (2013). *Metropolis Bronz Eserleri*. Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duran, Yener (2010). *Boğazköy- Maşathöyük- Ortaköy Çivi Yazılı Belgelerine Göre Tarihi Coğrafya Araştırmaları*. Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, Ayşe F- Ertan Yıldırım (2016). *Fatsa Cıngırt Kayası Kazısında Bulunan Ok Uçları*. Ankara: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s.133-148.
- Esin, Ufuk (1998). *Paleolitik'ten İlk Tunç Çağı'nın Sonuna: Tarihöncesi Çağların Kapadokyası*. İstanbul: Ayhan Şahenk Vakfı.
- Fidan, Erkan (2015). "Tarih Öncesi Dönemlerde Anadolu'da Kullanılmış Olan Maden Yatakları". *Yer Altı Kaynakları Dergisi*, C. 5, S. 9, s. 49-59.
- Frangipane, Marcella (2017). The Role of Metal Procurement in the Wide Interregional Connections of Arslantepe During the Late 4th - Early 3rd Millennia BC, (Ed. Aslihan Yener), *Overtuning Certainties in Near Eastern Archaeology*.
- Kıymet, Kurtuluş (2004). *MÖ. II. Binde Orta Karadeniz Bölgesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korfmann, Manfred (1999). "1997 Troia Kazıları". *XX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. 1, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, s. 357-370.
- Koşay, Hamit Zübeyir- Mahmut Akok (1977). "1975 Alacahöyük Kazıları". *Türk Arkeoloji Dergisi*, S. 2, s. 5- 7.
- Ksenophon (1974). *Anabasis-Onbinlerin Dönüşü*. (Çev. Tanju Gökçül). İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Kulakoğlu, Fikri (2010). *Kültepe Kaniş-Karumu: Anadolu'nun En Eski Uluslararası Ticaret Merkezi, Anadolu'nun Önsözü Kültepe Kaniş-Karumu*. İstanbul: Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.

- Mert, Seda- Seda Çalışır Hovardaoğlu (2018). "Sokağın Mekansal Değişim Sürecinin Belgelenmesi: Alaçam (Samsun) Geleneksel Sokaklardan Örnekler". *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, C. 34, S. 1, s. 27-42.
- Novakova, Lucia (2019). "Trade, Contacts and Production In Iron Age Anatolia: Testimony From Beyond The Grave". *Production and Trade Through The Ages: From Prehistory to the Byzantine Period*, Ankara, s. 256.
- Öner, Beyil (2009). *Küllüoba Höyüğü Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı Küçük Buluntuları (Yontmataş Aletler ve Metal Eserler Hariç. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Önsoy, Kerem (2018). *Burdur Müzesi'nde Bulunan Demir Çağ Ok Uçları. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Özdemir, Mehmet Ali- Mehmet Işıklı (2014). "Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme". *Masrop-E Dergisi*, C. 8, S.10, s.46-62.
- Özdemir, Selda (2011). *MÖ III. Binde (Eski Tunç Çağı) Orta Anadolu ve Kuzey Anadolu'da Madeni Silah Tiplerinin Gelişimi. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Özer, Fazilet (2020). *Asur Ticaret Kolonileri Devrinde (MÖ 1974-1719) Anadolu'da Maden Ticaretinin Ekonomiye Yansımaları. Doktora Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Rosenberg Michael (1993). "The Hallan Çemi Excavation 1991". *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı*. C. 1. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, s. 119-120, 129.
- Sağdıç, Dursun- Osman Çolak (2018). "Samsun'da Bulunan, Zalpa, İkiştepe ve Nerik Yerleşmelerinde Hititler'in Hakimiyet Mücadelesi". *Amisos*, C.3, S. 5, s. 392-407.

- Saygılı, Burcu (2019). *Anadolu'da Tarihöncesi Dönemde Ok Uçları ve Deneysel Arkeoloji Yöntemi ile Ok ve Yay Yapımı*. Yüksek Lisans Tezi, Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schachner, Andreas (2011). "2010 Yılı Boğazköy-Hattuşa Kazı ve Restorasyon Çalışmaları". *33. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 3. C. Malatya: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, s. 461-484.
- Sevin, Veli- Ersin Kavaklı - Aynur Özfirat (1998). "Karagündüz Höyüğü ve Nekropolü 1995-1996 Yılı Kurtarma Kazıları". *XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı*. 1. C. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, s. 571-590.
- Sipahi, Tunç (2010). "Eskiyapar Kazıları". *1. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*. Çorum: T.C. Çorum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Müze Müdürlüğü, s. 5-19.
- Sönmez, Mehmet Emin (2012). "Karkamış'ta Yerleşmenin Tarihsel Gelişiminde Etkili Coğrafi Faktörler ve Antik Karkamış Şehri". *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, C. 11, S. 4, s. 1082-1120.
- Süel, Mustafa (1990). "Balıbağ/ 1989 Kurtarma Kazısı". *1. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sonucu Sempozyumu*, Ankara, s. 205-214.
- Şahin, Hasan Ali (2004). *Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Devri (1975-1725)*. Kaseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası.
- Tarhan, Çağrı Murat (2009). *Urartu Maden Teknolojisi*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, Halil (2015). *Eski Anadolu Madenciliği Arkeolojik Veriler Işığı Altında Başlangıcından Demir Çağı'na Kadar*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Tekin, Halil (2018). *Madeni Eser Tipolojisi*. Ankara: Bilgi Kültür Sanat Yayınları.
- Tuna, Celal, (2000). *Mağaradan Kente Anadolu'nun Eski Yerleşim Yerleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turan, Murat, (2009). *Madenciliğimizin Tarihsel Gelişimi*. D. I. E. Yayınları, s. 45-54.

- Türker, Atila (2017). "Samsun Bölgesi 2016 Yılı Prehistorik ve Protohistorik Dönem Arkeolojik Yüzey Araştırması Sonuç Raporu". *35. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1. C., Bursa, s. 117-146.
- Tütüncüler, Özlem (2006). "Çorum-Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlığı'nda Kumaş Kullanımına İlişkin Yeni Bulgular". *Anatolia*, S. 30, s. 137-148.
- Umurtak, Gülsün- Refik Duru (2013). "Yeniden Hacılar, Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2011-2012". *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, s. 1-22.
- Uyanık, Hatice (2014). "Arkeolojik Araştırmalar Işığında Tunç Çağı'nda Erbaa". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14, s. 97-120.
- Uzun, Ali (2011). "Tekkeköy'de (Samsun) Mağara-Kale Yerlemleri". *Doğu Coğrafya Dergisi*, Vol. 1, s. 413-433.
- Ünlüsoy, Sinan (2018). "İzmir Karaburun'dan Tunç Bir Hançer Üzerine Değerlendirmeler". *Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları dergisi*, (IV), s. 219-229.
- Ünsal, Veli (2016). "Alişar'ın Yozgat Arkeolojisi ve Eskiçağ Tarihine Katkısı". *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu*, I. Cilt, Bozok Üniversitesi Yayınları, Yozgat,
- Üyümez, Mevlüt- Orlene Mcelfatrick- Erkan Fidan - Massa Michele, - Ahmet İlaslı (2017). "Afyon Arkeoloji Müzesi'nden Tunç Çağlarına Tarihlenen Bir Grup Metal Eser". *Colloquium Anatolicum* (16), s. 54-69.
- V. Diaokov – S. Kovalev (1987). *İlk Çağ Tarihi*. Ankara: Yordam Kitap.
- Yağcı, Aynur (2019). *Ordu Paşaoğlu Konağı ve Etnografya Müzesi'nden Bir Grup Eserin Değerlendirilmesi: Neolitik Çağ'dan Hellenistik Dönem'e*. Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçıklı, Derya (2017). Demir Çağı'nda Batı Anadolu'dan Tunç Ok Uçları: Üretim Tekniklerindeki Değişim, *MASROP E-Dergi*, (12), s. 7-17.

- Yalçın, Ünsal (2016). Anadolu Madencilik Tarihine Toplu Bir Bakış, *Yeraltı Kaynakları Dergisi*, (9), s. 3- 13.
- Yılmaz, Mehmet Ali (2012). Demir Çağı'nda Samsun: Kazılar ve Yüzey Araştırmaları Işığında Genel Bir Bakış, *Samsun Sempozyumu*, 1.Cilt, Samsun, s. 99-115.
- Yılmaz, Sibel (2019). *Elazığ Müzesinde Korunan Urartu Adak Levhaları ve İşlevleri*. Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yiğitpaşa Davut- Osman Öztürk (2018). "Demir Çağında Balkanlar'ın Anadoluya Etkileri Üzerine Genel Bir Bakış". *XI. Balkan Tarihi Kongresi*, s.487-506.
- Yiğitpaşa, Davut (2017). "Samsun/Kavak Kale Doruğu Yerleşmesi Temizlik Çalışmaları". *Uluslararası Amisos Dergisi*, S. 2, s. 109-117.
- Yiğitpaşa, Davut- Aynur Yağcı (2019). Ordu Müzesi'nde Korunan ve MÖ.2.Bine Tarihlendirilen Tunç Kolcuklu Balta, (ed. K. Serdar Girginer, Gonca Dardeniz, Ayça Gerçek, Fatih Erhan, Elif Genç, İrfan Tuğcu, Özlem Oyman Girginer, Cem Fırat, Hakan Gerçek, Furkan Turan), *MORS İMMATURA Amanosların Gölgesinde Hayriye Akıl Anı Kitabı*, s.531-541
- Zimmermann, Thomas (2008). Kalinkaya-Toptaştepe: Kalkolitik ve Eski Tunç Çağı Buluntuları Üzerine Genel Bir Değerlendirme, 26. *Kazı Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 3. Cilt, Ankara, s. 273-278.
- Zimmermann, Thomas-İpek, Önder (2010). The "Hattian" Metal Assemblage From Bekaroğlu Köyü – An Archaeometrical Footnote, *Anatolia Antiqua XVIII*, s. 31-34.

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Resim 7

Resim 8

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Beyan ve Açıklamalar

1. Araştırmacılar çalışmaya aynı oranda katkı sunmuşlardır.
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.